

Meer kansen dan bedreigingen

Het onderzoek van Bernardt e.a. naar de economische effecten van liberalisering van winkeltijden geeft ons weinig aanleiding tot nader commentaar. Vorig jaar publiceerden wij een eerste tentatieve berekening van deze effecten¹. Daarmee sloten wij nauw aan bij een Zweeds econometrisch model en de ervaringen in Zweden. Bernardt e.a. presenteren verschillende verfijningen en verbeteringen van onze tentatieve berekening, hetgeen valt toe te juichen. Ook door Gianotten e.a. is sindsdien een studie gepubliceerd.

Consensus

De drie onderzoeken geven een minder uiteenlopend beeld dan de inleiding van Bernardt e.a. doet vermoeden. Uit bijgaande tabel blijkt dat wij de te verwachten economische effecten terecht als gunstig bestempelden: het prijsniveau vertoont een tendens tot daling² (nota bene bij een beter produkt: openingstijden gedictieerd door de klant), de omzet stijgt in de meest plausibele scenario's en de werkgelegenheid stijgt eveneens (wellicht zelfs fors).

Overdrijving?

Door direct aan te sluiten bij het genoemde Zweedse precedent, hebben wij de te verwachten effecten voor Nederland deels overschat en deels on-

derschat. Overschatting is het gevolg geweest van het gebruik van de beschikbare micro-economische prijs-elasticiteit voor onze meso-economische berekening. Voorts zijn wij uitgegaan van de in Zweden ervaren vergroting van de winkeltijden in de food-sector (10 uur). Dat is meer dan de keuze van Bernardt e.a. maar niet op voorhand implausibel³.

Van systematische overdrijving is al met al echter geen sprake. Zo hebben wij onze berekening beperkt tot de food-sector; Bernardt e.a. beschouwen de gehele detailhandel. Daarnaast hebben we de niet aan de omzet gerelateerde arbeid (de service- of drempelarbeid) voorzichtig geschat. Voorts is door ons geen rekening gehouden met de gunstige effecten van differentiatie van winkeltijden en produktinnovatie – door Bernardt e.a. overigens evenmin (zie verderop). Het saldo van deze en andere over- en onderschattingen heeft ertoe geleid, zo blijkt nu, dat onze berekening van de werkgelegenheidseffecten vrijwel exact het midden hield tussen die van Gianotten e.a. en Bernardt e.a.

Naast deze duidelijk traceerbare verschillen is het opmerkelijk dat Bernardt e.a. de gemiddelde arbeidsproductiviteit zien afnemen, terwijl het door ons vermelde internationale onderzoek juist op het tegendeel duidt. Hier spelen twee tegengestelde effecten: stijgende arbeidskosten door meer uren en dalende arbeidskosten door grotere efficiëntie. Bernardt e.a. gaan er van uit dat het tweede effect op de middellange termijn nog niet zal optreden. Zij suggereren echter ook dat dit tweede effect zich op de lange duur wel kan voordoen. Krijgt dit effect dan de overhand, dan zouden efficiëntievoordelen toch het zwaarste wegen en in prijsdalingen kunnen resulteren. In dat geval kunnen de effecten nog weer gunstiger zijn, met name voor de consument.

buiten beeld in alle beschikbare onderzoeken zijn de effecten van de genoemde klantgerichte winkeltijddifferentiatie en produktinnovatie. Toch valt daar heel wat van te verwachten. Voordelen van liberalisatie betreffen niet alleen de verlenging van de openingstijd (de enige impuls in deze studies), maar zeker ook de differentiatie.

Het is goed mogelijk dat vooral de kleinere winkels, die er bij Bernardt e.a. nogal bekaaid van afkomen⁴, zullen profiteren van deze nieuw geboden vrijheid. Zouden veel mensen hun levensmiddelen niet graag dagelijks na hun werk vers bij de kleine winkel om de hoek halen, in plaats van eens per week in een noodtempo een volle achterbak voor de vrieskast te halen bij de megastore? Wij denken van wel. Het is dan ook niet verrassend dat het Nederlands Centrum Buitenlanders – met veel kleine winkeliers in zijn achterban – zo buitengewoon positief heeft gereageerd op de plannen voor een winkelopeningswet⁵.

J.J.M. Kremers en R.H.J.M. Gradus

De auteurs zijn plv. directeur respectievelijk beleidsmedewerker bij de directie Algemene Financiële en Economische Politiek van het Ministerie van Financiën. De eerste is tevens hoogleraar Financieel-Economisch Beleid aan de Erasmus Universiteit Rotterdam (Ocfieb). Deze publikatie is op persoonlijke titel.

1. J.J.M. Kremers, R.H.J.M. Gradus en P.J.G. Heijmans, Winkelsluiting op de helling", *ESB*, 13 juli 1994, blz. 628-632.

2. Deze mogelijkheid wordt voor de lange termijn ook gesuggereerd door Bernardt e.a.

3. Indicatieve berekeningen met het Zweedse model laten zien dat het niveau waar de kosten en opbrengsten van een marginale verruiming aan elkaar gelijk zijn en de openingstijd optimaal is, nog niet is bereikt bij een toename van tien uur (zie R.H.J.M. Gradus, *The economic effects of extending shop opening hours in the Netherlands*, 1995, working paper).

4. Volgens Bernardt e.a. daalt de omzet van kleine winkels met 2,4%, terwijl die van grote winkels met 3,4% stijgt. Dit wordt in feite a priori opgelegd door te veronderstellen dat kleine winkels hun openingstijd met 4 uur uitbreiden en grote winkels met 10 uur. Indien er ook nog rekening mee wordt gehouden dat de beloning voor extra uren in het grootbedrijf 25% hoger ligt dan in het kleinbedrijf (DeLoitte & Touche, *Bedrijfsvergelijking 1993*, Dordrecht, 1994), dan resulteert een genuanceerder beeld voor het kleinbedrijf.

5. Staatscourant, 30 maart 1995, blz. 3.

Tabel 1. Effecten van verruiming winkeltijden in de verschillende studies

	Kremers e.a.	Gianotten e.a.	Bernardt e.a.
Aantal uren	Forse stijging	Geringe stijging	Stijging
Prijs	Daling	Geringe daling	Geringe stijging ^a
Omzet	Forse stijging	Stijging ^b	Stijging
Werkgelegenheid	Stijging	Geringe stijging ^b	Forse stijging

a. Zie nuancering in de tekst.

b. Dit betreft scenario 2. In scenario 1 dalen de omzet en de werkgelegenheid vanwege een veronderstelde afwezigheid van autonome vraagstijging, hetgeen op gespannen voet staat met buitenlands onderzoek.

Perspectief

Al met al begint een aardig beeld te ontstaan van de economische effecten die kunnen voortvloeien uit veranderingen aan de kostenzijde van het winkelbedrijf. Nog totaal